

לוא כוונתו

כרא עלת תצו

3'05

שאיפה למצוה - לשם שמים

1) האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל נסע לחזק את שרידי הפליטים במחנות, יום אחד הופיע ובידו "הפתעה", ארבע אלומות של חוטי ציצית כשרים למהדרין, כמאה וחמישים יהודים הסתערו לעברו, כל אחד ביקש לזכות במצוה, אבל לא היה בידו יותר מארבע, מה עושים? הרבי הציע להם שיעשו גורל ומי שיעלה בגורל יזכה בציצית.

1) יצא טוב

2) פתע קם מתוך הקהל בחור צעיר, מנדל פשיטיק שמו, מפרחי חסידי גור בלודז' לפני המלחמה, אשר התייצב מול הרבי וטען כלפיו: "יש לי זכות קדימה, מגיע לי לקבל ציצית ללא הגרלה". "מאי חזית?" שאלו הרבי בחיוך קל. "דמא דידך סומק טפיי?!". "אמנם כן" השיב הבחור, ותוך כדי דיבור תפס בחולצתו, ופרם אותה לאורכה משתי הצדדים, הלא הנני לבוש בגד בן ארבע כנפות שמחויב בציצית מדאורייתא, אף אחד מבין הנוכחים אינו מחויב בציצית כמוני. הרבי התרגש מההברקה המלבבת של אותו יתום צעיר, אוד מוצל מאש. אפס קשתה עליו ההכרעה אם להיעתר לו, הלא כבר הוחלט פה אחד בהסכמת כולם לערוך הגרלה דוקא. פנה אל הבחור ואמר לו: "אם כונתך צרופה לשם שמים, בטוח אני שתזכה בגורל!"

3) המתח בקרב הציבור גבר ועלה, מי יזכה בציצית? נגשו לעריכת ההגרלה, כל אחד קיווה להיות בין המאושרים ששמותיהם יעלו בקלפי. ברם, השמחה וההתרגשות הציפו את כולם ממש, ברגע שנשמע קול הכרוז: מנדל פשיטיק זכה בגורל! (לפני האש הוא נהנה).

נזקי הלשון

"ויוציאו דבת הארץ אשר תרו אותה".

1) "לא נחתם גזר דין על אבותינו במדבר אלא על לשון הרע שנאמר וינסו אותי זה עשר פעמים" וכו' א"ר אלעזר בן פרטא בא וראה כמה גדול כחו של לשון הרע ממרגלים, מה מרגלים שהוציאו שם רע על עצים ואבנים כך, המוציאו שם רע על חברו על אחת כמה וכמה. ממאי? (פי' שהחומרה היא משום הוצאת ש"ר) דלמא משום ר' חנינא בר פפא, דא"ר חנינא בר פפא דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה דכתיב "כי חזק הוא ממנו" כביכול אפילו בעל הבית אין יכול להוציא כליו משם. אלא אמר רבא אמר ר"ל אמר קרא "וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ה'" על דבת הארץ שהוציאו". (ערכין טו.).

2) מהכלל לטעם בלשון

גמרא זו טעונה הסבר! כשחטאו המרגלים ואמרו "חזק הוא ממנו" // כביכול אין בכח הבורא להלחם באותם ענקים ח"ו, כאן עדיין לא נגזר עליהם ארבעים שנה במדבר ורק כשהוציאו דבת הארץ רעה רק אז נחתם דינם שיתהלכו ארבעים שנה במדבר, למה? במה זה חמור מזה? מדוע לא נחתם גזר דינם מיד כאשר כפרו בכחו של הבורא? ובכלל מדוע חמור כל כך עוון לשון הרע שרק בגללו נגזר עליהם למות במדבר, הלא היו עוד תשעה נסיונות שהם ניסו את הבורא לפני נסיון זה האחרון.

1)

1 | ההסבר לכך הוא, ידוע שהאדם מורכב מ"גוף" ו"נפש". וגם החטאים שבהם חוטא האדם נחלקים לשתי קבוצות, הקבוצה הראשונה היא של החטאים שחוטא האדם בגופו דוגמת עריות, גניבה, רציחה וכו', והקבוצה השנייה היא של החטאים שחוטא האדם בנפשו דוגמת העובד עבודה זרה וכו'. האדם שחוטא בגופו בלבד יש עדיין מי שילמד עליו זכות, הנפש מלמדת עליו זכות שעדיין בה לא פגם בזה החטא. וכן להפך אדם שחוטא בחטא הקשור לנשמתו בלבד כאן גופו ילמד עליו זכות שהרי בו לא חטא.

(3) פ"ג

אדם שנכשל וחטא בעוון החמור של "לשון הרע" כאן אין אי מי שילמד עליו זכות כיון שחטא זה נעשה גם ע"י גופו וגם ע"י נפשו, שהרי הכח המדבר שבאדם הוא כח מכחות הנפש כמו שמפרש האונקלוס והידוע על הפסוק בבראשית "ויהי האדם לנפש חיה" אומר האונקלוס "לרוח ממללא". ומצד שני אותו דבור יוצא אל הפועל ע"י איבר גופני שהוא הפה. יוצא שאדם זה שחטא בלשון הרע הרי חטאו הוא בגוף ובנפש ואין מי מהשניים שיכול ללמד עליו זכות לכן עווננו גדול מנשא.

אז בסדר! אז הבנו מדוע כה חמור חטא זה של הלשון. אך עדיין לא התבאר במה הוא חמור ממה שאמרו המרגלים "כי חזק הוא ממנו" הלא גם חטא זה הוא בלשון א"כ מדוע לא נחתם גזר דינם כבר אז שכפרו בכחו של הבורא, וכי לא מספיקה כפירה זו?

אלא שכאן יש לחלק ולומר שישנו הבדל מהותי ושורשי בין שני סוגי הדבורים. הדבור של המרגלים כשאמרו "כי חזק הוא ממנו" זהו אלא היה חטא בלשון אלא זה היה חטא שהתגלה ע"י הלשון, הפגם האמיתי של מעשה זה היה פגם באמונה בה', כבר בעצם המחשבה שאין ה' יכול לאותם ענקים ח"ו כבר אז החל זה החטא רק שהוא בא לידי בטוי בפעל באמרם "חזק הוא ממנו" הלשון פה היתה בעצם כלי שגילה לעין כל את פגם המחשבה שהיה לאותם המרגלים. לעומת זאת פגם שבעוון "לשון הרע" שם הפגם הוא בעצם הדבור הקלוקל כאן אין הפגם במחשבה, לכל אדם יש מחשבות שונות ומשונות על האנשים בהם הוא בא במגע, ובעצם המחשבה השלילית על החבר אין עדיין שום חטא (כמובן כל עוד אותה מחשבה לא גובלת בשינאה דאו ודאי שעובר על "לא תישנא את אחיך בלבבך"), אך כשהאדם רוצה להוציא את מחשבתו מן הכח אל הפעל המדבר שבו כאן נכנסת ההלכה ואמרה לאדם "לא כל מה שחושבים אומרים" ישנם הלכות מפורטות מה מותר לדבר ומה אסור לדבר. ואלו המרגלים לא עשו רסן ומחסום לפה שלהם, בדבור הלשה"ר שלהם הם פגמו בגופם (פיהם) ובנשמתם (הרוח הממללא "הכח הדיבורי") ומימלא כבר לא נשאר אי מי שילמד עליהם צד זכות ומיד נחתם גזר דינם. אך כאשר אמרו "כי חזק הוא ממנו" עדיין לא

נחתם גזר דינם כיון שזה לא היה עדיין חטא בגוף ובנפש, היה זה רק חטא במחשבה פגומה ואפילו שאותה מחשבה התגלתה ע"י דבור מ"מ כאן החטא לא היה הדבור אלא המחשבה הפגומה והמסולפת באמונה בכח הבורא, ולכן כאן היה עדיין את גופם שילמד עליהם זכות שהרי 4 | בו הם לא חטאו.

מפרשה זו נלמד עד כמה חמור חטאו של המדבר לשון הרע שבכך הוא פוגם ומחסר בין בגופו ובין בנשמתו. יזכנו הבורא להיות משומרי הלשון.

(ג' הלשון פ"ג).

הקב"ה - מלך "חי"!

ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ (יד, כא)

אדם יכול להאמין ואף לדעת שיש בורא עולם, אלא שמציאות זו היא עבורו עובדה פילוסופית, מחשבתית, ותו לא. זו אינה מציאות חיה עבורו כמו היהודי היושב כאן מולי. אם אדם גדול מאוד, כמו החפץ-חיים זצ"ל, היה נכנס לכאן, הן כולנו היינו רועדים מפניו. כשאדם נוסע בכביש ורואה מולו שוטר - מיד הוא חוגר את חגורת הבטיחות, כי כשהוא רואה מולו דמות חיה וקיימת - הוא מתמלא פחד ויראה. שוטר הוא דבר מוחשי ולא דבר מופשט.

4
תפארת
ששון

אבל השי"ת, אף שהוא כל יכול, ועליו נאמר בפסוק "וה' בהיכל קדשו הס מפניו כל הארץ" (חבקוק ב, ט), אעפ"כ התחושה היא שאין זה אלא מושג מופשט...

עלינו לדעת שהשי"ת כביכול הוא מלך "חי" - "אלייבעדיג רבש"ע"! ולחיות בהתאם... נכון, הקב"ה הוא למעלה מכל מושג של גוף, אבל הוא מלך חי, כביכול מציאות מוחשית וחיה. בורא עולם, אינסוף ברוך הוא! אם נזכה להמחיש לעצמנו את כל הידיעות שלנו בענין האמונה בהשי"ת, עד שהדברים יקבלו גוון של חיות ומוחשיות - יתחולל בנו שינוי עצום!

אליבא דאמת זהו היסוד וההתחלה של כל אמונתנו, והבעיה שלנו נובעת מהעובדה שחסרה לנו הכרה זו. ידוע המעשה המובא בחז"ל (ברכות כח ע"ב): "כשחלה רבי יוחנן בן זכאי, נכנסו תלמידיו לבקרו וכו', אמרו לו: 'רבנו, ברכנו!' אמר להם: 'הי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם'. אמרו לו תלמידיו: 'עד כאן?!' - אמר להם: 'לואי! תדעו, כשאדם עובר עבירה אומר: שלא יראני אדם... כלומר, הלואי שתזכו להכיר בכך שהקב"ה נמצא בתוכנו כמו אישיות חיה.

ישנם תארים נוספים לקב"ה - הויה, אלקים, שרדי, צבאות, אך כל התארים הללו הם רק לאחר שנכיר שישנו מלך חי! רק מי שמכיר וחי את העובדה שכביכול הקב"ה חי - שייך שישתמש בתארים אלו, אך לפני שיש את ההכרה שכביכול הקב"ה הוא "חי", קשה לתארו בחילוקי שמות קודש.

זהו בעצם גם היסוד למידת הבטחון. "בטחון" עניינו הכרה שיש לנו אב בשמים האוהב אותנו עד מאוד ודואג לכל צרכינו. כשמגיעים עשרת ימי תשובה, תקנו לנו חז"ל לומר בנוסח התפילה את המילים "אבינו מלכנו" פעמים רבות. מדוע? כי השי"ת הוא אבינו!

אם ידוע לי שלאבי יש בבנק תוכנית חסכון של כמה אלפי דולרים - אני מרגיש יותר טוב, כי הוא קרוב, מורגש ומוחשי אצלי! לעומת זאת כשמדובר על השי"ת, גם אחרי שצועקים כל כך הרבה פעמים "אבינו, אבינו" - הוא נשאר מרוחק מאתנו. אבל אם נדע שאבינו שבשמים הוא "אלייבעדיגטאטע" - אבא חי, והוא עשיר גדול, טוב לב ואוהב אותנו אהבה עצומה - לא תהיה לנו כל סיבה להיעצב!

זו כוונת הפסוק "ואולם חי אני", עליכם להתייחס אלי כאיל מלך חי וקיים, כביכול עומד חי ומוחשי.

חרטום השלמה של המעפילים

"וידבר משה את הדברים האלה אל כל בני ישראל, ניתאבלו העם מאד. וישכמו בבקר ויעלו אל ראש ההר לאמר, הֲיִנְנו ועלינו... כי חטאנו. ויאמר משה: למה זה אתם עברים את פי ה', והיא לא תצלח" (במד' יד, לט-מא). מחזה נדיר ביותר: העם רוצה לעלות מיד לארץ בה בחר ה' - ומשה רבנו אוסר זאת בשם ה'! היתכן! ומתי מתרחש דו-שיח זה? - ממש באותו ליל תשעה באב, בו הוסת העם שלא לעלות! (לדעה שהמרגלים מתו מאוחר יותר - הרי שפסוק ל"ז המוסר על מותם, הקדים את המאוחר). ולכאורה, היש לך תשובה גדולה מזו?! מיד לאחר שמשה מוסר להם בשם ה', שחטאם גרם שרק בניהם יכנסו לארץ, מתרחשת התעוררות תשובה עזה בעם! אם נשיב לב,

5
ל' נכנסו

העם ביצע את שלושת מרכיבי התשובה המושלמת (רמב"ם הלי תשובה ב, ב):
 א) חרטה: "ניתאבלו העם מאד" - דברי ה' חודרים עמוק ללבם, וברצונם לתקן בכל יכולתם; כי "מאד", היינו: בלי גבול (ויבכל מאדך" - דבר ה, ה).
 ב) עזיבת החטא: "הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה'..."
 ג) וידוי: "...כי חטאנו" בכך שרצינו לשוב מצרימה, ובמה שנתנו אָמון בדברי המרגלים (במד' יד, מ, רש"י ורשב"ם).

קשה למצוא בדברי-ימי ישראל, מקרה בו שב העם בתשובה גמורה כה מהר! בסך הכל חטאו מספר שעות במאיסת הארץ, ומיד באו לתקן בכל לבם. והראיה: "וישפמו בפקר", למחרת בעוד חשיכה (תרג"ו לפס' מד) הם ניגשים במרץ לתקן את המעוות, "ניעלו אל ראש ההר"; למרות, אזהרתו החמורה של משה לבל יעלו, ולמרות שארון-ה' אינו עִמָם (שם, מד). האין זו תשובה מקצה אל קצה! בתחילה פחדו לעלות ארצה אפילו כשמשוה הארון והענן בראשם - ועתה, ויתרו על כל אלה ועלו במסירות-נפש גמורה! ממש כדברי הרמב"ם, שכאשר החוטא מתחיל לשוב, עליו להרחיק עצמו לקצה המנוגד מחטאו (הלי דעות ב, ב); וכך גם הם: רוצים לתקן בכל מחיר!

6 עמ

מדוע לא התקבלה תשובת המעפילים?
 ולמרות כל זאת - התורה אינה רוצה בתשובתם זו. הכתוב (שם) מכנה את מעשיהם: "ניעפלו לעלות", ותרגם אונקלוס: "ואַךְ שְׁעוּ" - שהרשיעו בעליה להר המוביל ארצה. וכן ב"דברים" מתבטא משה: "וַתִּזְדוּ ותעלו ההרה" (א, מג) - לא די שלא היתה זו תשובה, אלא שהיה זה חטא, וכתומרה של מזיד. ויעיד על כך עונשם הנחרץ: "ויכנסו ויכתוס עד החרמה" (במד' יד, מה).
 וקשה: איך אפשר להתעלם מן הצד החיובי שביסוד מעשיהם? מן הרצון האמיתי, לתקן את חטאם במסירות-נפש של ממש? - והתשובה:

אם היו עולים קודם שה' אסר זאת - אכן היה בזה תיקון מעולה; יתכן אף, שהיו יכולים להיכנס באותו יום לארץ ולכובשה. כי אז, תקף היה עדיין הציווי "עלה רש" (דבר א, כא). אך בינתיים השתנה המצב! כעת רצון ה' הוא, שישבו במדבר ארבעים שנה, ורק בניהם יכנסו ארצה. העליה לארץ, שעד אתמול היתה מצווה מעולה, הריהי כעת המראת פי-ה' בזדון.

אלא שעדיין קשה: מדוע באמת, לא ביטלה תשובתם של ישראל את הגזרה? הרי היתה צריכה לצאת בת-קול - ובעצם, בימי משה אין צורך בבת-קול, אלא שה' היה אומר למשה: 'סלחתי כדבריך', והיו נכנסים מיד לארץ! הרי מקובלים אנו, שיש בכוח התשובה להפוך הכל לטובה!

- ראשית יש להעיר, ששאלה כזו מגלה, שאנו מתייחסים לעשיית תשובה באופן שטחי מדי. נכון שתשובה היא דבר קל, ושבעקימת שפתיים, ואפילו בהרהור, ניתן להשיגה - אבל מאידך, קשה מאוד למחות חטא משורשו. כי אף שכל תשובה, מוחה מ"פתם"-החטא - פְּדוּגַמְתוּ של רבנו יונה (שע"ת א, ט) - ולכן בשבת, אסור לשפוך אפילו מעט מים על כתם שבבגד, מפני שגם אלה מנקים מעט - אבל כדי שתבטל הגזרה לחלוטין ויפנסו מיד לארץ, היינו: שלא ישאר כל רושם מן החטא והפתם יעלם כליל, לכך נחוצים

"מים" רבים ו"שפשוף" נמרץ. הנה אדם-הראשון, שהתענה ושב על חטאו במשך מאה ושלושים שנה, ותשובתו התקבלה; שהרי על כך חיבר את "מזמור שיר ליום השבת" (בר"ר סופכ"ב; תהלי צב, א), ועל דבר קבלת אותה תשובה אנו מברכים בראש-השנה: "וְדַבְרְךָ...". שהבטחת לאדם באותו ראש-שנה ראשון על התשובה, דבר זה "...אמת וקיים לעד" - ובכל זאת, לא נמחה כתם-חטאו כליל! גזרת המיתה, וקללת "בְּזַעַת אֶפְיךָ תֹאכַל לֶחֶם", נותרו על כנם (ברא' ג, יט). כך שאין זה כה קל, למחות חטא כלא-היה (בישיחות ליום-הכפורים עמי קיא-קיד, הוארך פְּעִינְי. בין השאר נתבאר מדוע אין קושי זה שבמחיקת החטא. אמור לייאש את השב).

שורש טעותם של המעפילים

אבל מלבד הערת-אגב זו, האמת היא, שלא היתה כאן תשובה ראויה כלל! היה בעם רצון טוב, אך הוא לא תורגם לתשובה - משום שהחרטה והוידוי היו כְּכִיוּן שְׂגוּי! וכיוון שכך, גם לא היתה עזיבת החטא! ומדוע לא?
 - כי אמש, השתכנע העם מן המרגלים, שאי-אפשר יהיה לנצח את ענקי

4

(8) מלך חזק?

ט"ו, ל'. והנפש אשר תעשה ביד רמה גוי את ה' הוא מגדף וגוי'.

הנה פרשה זו נדרשת בדברי חז"ל ורש"י על העובד עבודה זרה. אמנם עיין ברמב"ם במורה נבוכים [ח"ג פמ"א] שכנראה הביין מפסוק זה ענין אחר וז"ל: ודע שמעשה העבירות יחלק לד' חלקים, הא' מהם האנוס הב' השוגג הג' המזיד הד' העושה ביד רמה וכו', אבל העושה ביד רמה הוא המזיד שיעיז פניו ויעבור כפהרסיא שזה אינו עובר בתיאבון לבד כו' אבל לחלוק על התורה ולעמוד כנגדה מפני זה אמר את ה' הוא מגדף והוא יהרג בלא ספק ולא יעשה זה אלא מי שעלה בלבו דעת אחרת לחלוק בו על התורה כו' וכן הוא הדין אצלי בכל עבירה שיראה ממנה סתירת התורה או המחלוקת כנגדה ואפילו אכל אדם מישראל בשר בחלב או לבש שעטנז או הקיף פאת הראש לבזיון התורה מפני דעת שיתבאר ממנו שאינו מאמין שזאת התורה אמת הוא

אצלו הנאמר עליו את ד' הוא מגדף ויהרג מיתת כפירה לא מיתת עונש כאנשי עיר הנדחת שיהרגו מיתת כופרים לא מיתת עונש¹⁵ ולזה ממנם בשריפה ואינו ליורשיהם כשאר הרוגי בית דין וכו', עיי"ש דברים נפלאים. הרי שמוסיף הרמב"ם שכל מי שעובר איזו עבירה שבתורה ביד רמה ובשאת נפש, הרי זה כעובד עבודה זרה ודינו למיתה כאנשי עיר הנדחת.

ונראה שלפי זה פסק בחיבורו [פ"ד מרוצת הל"י] כמה דינים, וז"ל¹⁶: המינים והם עובדי ע"ז מישראל או העושה עבירות להכעיס אפילו אכל נכילה או לבש שעטנז להכעיס ה"ז מין כו' מצוה להרגן אם יש בידו כח להרגן כסיף כפהרסיא הורג ואם לאו יבוא עליהן בעלילות עד שיסבב הריגתן עכ"ל. ונראה שכל דבריו כאן מיוסדים על דבריו הנ"ל במורה נבוכים, שהרי הזכיר מתחלה עבודה זרה - וכמש"כ במור"נ דהפירוש המקובל הוא דבע"ז הכתוב מדבר, ואח"כ כשעושה להכעיס הזכיר שעטנז וכמו שהזכיר במורה, והרי זה מיתת כופרים ולא מיתת עונש.

(7) ע"מ

ארץ ישראל. והלא כולם ידעו שה' אמר שאפשר: - אלא שנקודת החטא היתה בכך, שהחשיבו את הענקים כגורם עצמאי; כגורם, שהנו מחוץ ליכולת השליטה של ה', ח"ו. לדידם, רצון ה' הוא גורם חשוב מאוד בעולם, אפילו מרכזי, אך יש גורמים נוספים מלבדו, וצריך להתחשב גם בהם כשמביטים על מכלול המציאות.

ואז, משהודיע להם משה שנגזר שלא יכנסו לארץ, הבינו שטעו - אך לא ירדו לעומק טעותם! הם הבינו, שטעותם היא בכך שלא העריכו די את הארץ, בעוד שטעותם היתה יסודית יותר: הם לא העריכו די את דבר-ה'! ולכן, מה שאירע למחרת בבוקר, היה המשך קו-מתשבה מוטעה זה: ה' אומר שלא לעלות - אבל הם נוקטים שחשוב מאוד לעלות לארץ הקודש! חשיבותה של הארץ רבה כל כך, שגם דבר-ה' אינו חשוב כנגדה. ולפיכך, לא היתה כאן עזיבת החטא: אמש החשיבו את הענקים כגורם שמחוץ לרצון ה' - והיום החשיבו את הארץ כערך שמחוץ לרצון ה'. ולא הבינו, שכשם שלענקים אין כל ערך, כשהם עומדים כנגד דבר-ה', כך גם לארץ ישראל ולמעלותיה אין כל ערך, כשהעליה אליה מנוגדת לדבר-ה'.

אדם המאמין, שהמזוזה המהודרת והיפה שבפתחו היא המגנה עליו - אין הבדל גדול בינו לעובד ע"ז. וכי חתיכת קלף יכולה לשמור? - הבלים! מה שמגן הוא עשיית דבר-ה', שציווה לשים מזוזה על מזוזת-הבית. וכך היה בשאול המלך, המתנצל שלא השמיד את צאן עמלק כדבר-ה', מפני שרוצה הוא להקריבו לה'; אומר לו שמואל בתגובה: "כי חטאת קָסָם, וְאִמְרִי" (ש"א טו, כג) - ה"חטאת" שב"קסם" - שפציונו לדבר הקוסם - שנה בדיוק לחטא ה"מרי", המרידה, בדבר-ה'. כי אם הנך אומר שרצונך להקריב לה', בניגוד לדבר-ה', משמע שבעיניך יש לקורבנות ערך נפרד מרצון ה'! הקורבן אצלך, הוא בדיוק קָסָם. הקוסם אומר שאכילת עשב פלוני תועיל, וגם חז"ל אמרו לאכול מרור בפסח; מהו ההבדל הגדול? - שהקוסם אמר זאת מרצונו, וחז"ל אמרו זאת על-פי רצון השכינה.

לא להפריד המצוות - מנותן המצוות

המייחס למצוות התורה ערך עצמי, הנפרד מדבר-ה' - הריחו פוגע ב"אין עוד מלבדו" (דברי ד, לה), וזהו היפוכה הגמור של מטרת התורה והמצוות. דומני, שבכל נושא בחיינו קיימת סכנה זו. אנשים נוטלים ערכים, שה' אכן ציווה אותם - ומנתקים אותם מרצון ה'. אומרים מבלי משים על פלוני: 'הוא יהודי שומר תורה ומצוות, וגם אוהב ישראל גדול, או: '...וגם אוהב ארץ ישראל. זוהי הגדרה פסולה בתכלית, המביאה עם הזמן בלבול בהשקפה. וכי יתכן לומר: 'הוא שומר תורה ומצוות, וגם מניח תפילין...? בשמירת תורה ומצוות - כלולה גם אהבת ישראל וארץ ישראל. ובלבול גדול יותר, הוא כאשר אומרים על אדם שאינו מקיים מצוות, שהוא אוהב ישראל או ארץ ישראל. ודאי שטוב שיהיה אוהב ישראל מאשר שונא ישראל - אבל העיקר חסר! כי מדוע באמת לאהוב אהבת-נפש דווקא את היהודים, ולא את הצרפתים והאנגלים? - רק משום שכך ציווה ה'. וכן ביחס לאוהב ארץ ישראל, שאינו מייחס חשיבות לדבר-ה'. משמע, שאהבתו לארץ היא ערך נפרד מרצון ה' - אם-כך, זוהי גירסה מחודשת לטעות המעפילים.

5

טו.לכ-לח. ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש
עצים ביום השבת. ויקריבו וכו' ועשו להם ציצית.

[פירש רש"י (טו, מא) "למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת
עבודת כוכבים, לומר שהמחלל את השבת כעובד עבודת
אלילים, שאף היא שקולה ככל המצוות, וכן הוא אומר בעזרא
(נחמיה ט, יג) ועל הר סיני ירדת ותתן לעמך תורה ומצוות ואת
שבת קדשך הודעת להם, ואף פרשת ציצית לכך נסמכה לאלו,
לפי שאף היא שקולה כנגד כל המצוות, שנאמר ועשיתם את כל
מצוותי".

(9)
ע"כ

רמז לכך מצינו במשנה (שבת עג, א), שמנו אבות מלאכות
ארבעים חסר אחת, היינו ל"ט מלאכות. וכן בכריכות הציצית
שבין חוליא לחוליא יש בסך הכל ל"ט כריכות. כמו כן במשנה
הנ"ל מחשב ארבע חילוקים במלאכות שבת, כמו בכריכות של
ציצית, ואלו הן: מלאכת הזריעה י"ג מלאכות, מלאכת האריגה
י"א מלאכות, מלאכת חרושת עצים ח' מלאכות, שאר מלאכות
ז', וכן הוא המנהג בכריכות הציצית.

Symbolism of Blue and White

Symbolically, the color white denotes clarity, distinctness,
rationality, that which is self-evident. The prophet, referring to
the power of *teshuvah* and God's forgiveness, speaks of white
as synonymous with purity: "Though your sins be as scarlet,
they shall be white as snow; though they be red as crimson,
they shall become like fleece" (Isa. 1:18).²⁰ In modern Hebrew,
the expression *hadevorim melubanim* (lit., the subject is white)
means "the subject is crystal clear." In Talmudic usage, the
Aramaic for "white" is *havar* or *meḥavar*, which means "is
clear" or "it is proven."²¹

זכרון בספר, לרבי יוסף ס
מבריסק ועוד מגדולי עמינו

(A)

(10)

reflecting
of the
Rav
Vol. 2

(B)

In the verse in Deuteronomy 22:17, referring to charges
directed against a bride, the text says: "And they shall spread
out the sheet before the elders of the town." Rashi explains:
"This is a figurative expression. [It means that] they must make
the matter 'as white as a sheet' [*meḥavrin hadevarim kesim-
lah*]." This is achieved by both parties bringing witnesses to
clarify the facts of the case (Ket. 46a).²² White, therefore,
connotes clarity and certitude of judgment.

(C)

Tekhelet, in contrast, is the "likeness of the seas and the
heavens,"²³ and focuses our thoughts on the grand mysteries of
human experience which elude our precise understanding. The
seas and heavens are boundless and beyond human reach. They
encompass the abstract and the transcendent, ultimate values
and ends, man's metaphysical quest and his efforts to rise above
the self-evident and the temporal. It is this area which remains
a perennial enigma, resisting rationalization and quantification.
It is the realm of philosophy and religion which postulates
truisms even as the great mystery persists and precise decipher-
ment proves elusive. While the color white bespeaks the clearly
perceptible, *tekhelet* refers to a realm which is only vaguely
grasped.

In the Scientific Realm

(D)

All aspects of man's experience partake of blue and white. In
the scientific inquiry, the physical sciences, i.e., physics, chem-
istry, biology, etc., lend themselves to mathematical precision;
the universe is not erratic or capricious. Our ability to land men
on the moon at a predetermined spot suggests a universe attuned
to man's intellect. It is when the focus of inquiry changes to
man's psyche and abstract verities that inexactitude and uncer-
tainty intrude. Here one must labor with intuitive perceptions
and be content with imprecise symbolic formulations. The so-
cial sciences, i.e., psychology, sociology, etc., therefore, are
hampered by the indistinctness of their subject matter.

6

The ratio of white and blue threads, as taught by Maimonides, is illuminating in this context. The many threads of white, according to Maimonides, urge us to use our minds for discoveries in technology, to explore and master nature. The universe will yield its secrets to the organized scientific pursuit. But the one thread of *tekhelot* pertains to the spiritual realm, where man is humbled by the mystery of existence. Here he needs the guidance of revelation and the religious perceptions of the soul.

In Our Personal Lives

The same dichotomy between being on terra firma and on shifting sand is also experienced in our personal lives. We have all had periods, even of an extended nature, which are rational, planned, and predictable, when we feel that we have a hold on events. At other times, however, mystery and puzzlement intervene, dislocating the pattern of our lives and frustrating all our planning. No one can say, "The world and I have always gotten together reasonably, happily, and successfully, with ambitions always being realized. I have never been defeated." Stark and harsh reality often imposes the bizarre and the irrational, leaving us stupefied, shocked, and bereft. Inexplicable events render us humbled. This is the *tekhelot* of human experience.

The Enigma of Jewish History

If Jewish history operated solely with *lavan* (white), we would not be fighting for Israel today. From the standpoint of reason and logistics, our efforts against imponderable odds are insane. Building a homeland in a hotbed of hatred, surrounded by wealthy Arabs in enormous numbers whose opposition to Jewish strivings is seething and unabated, lacks all rational justification. Yet we struggle because the land was promised to us four thousand years ago. Gentiles, and even some assimilated Jews, view our dilemma from the vantage point of reason:

feasibility, and they cannot understand our obsession. Senator Humphrey, who was sympathetic to Israel, once said to Menachem Begin, "Please speak the language we understand, and not in riddles, symbols, or mysticism. Speak of politics and economics." We are astounded that Gentiles do not understand us; we want them to have a *tekhelot* approach, as we do, and to see Israel as interwoven with our religious consciousness. But only the Jew has his *tekhelot* perception.

The *tekhelot* of Jewish historical experience—His hovering presence—may, at times, be the color of Maimonides' midday blue, reflecting His benign *middat harahamim*, the warm glow of His lovingkindness, or the *tekhelot* may temporarily be dark, as Rashi taught, betokening the exacting relationship of *middat hadin*, the attribute of strict justice, when we only receive our due. *Tehekhet* may fluctuate in a ratio of only one thread or four, varying at different times and occasions. The Jew maintains his momentum and continuity of identity and religious loyalty under conditions which vary from the total absence of *tehekhet* to the presence of four threads of blue.

But on one quality all agree, that the *tehekhet* must possess a steadfast constancy of attractiveness. The commitment to *tehekhet* must be absolute, unwavering, because an intermittent loyalty would have rendered our people extinct centuries ago. No *kalla ilan*—vegetable substitutes—will do which sparkle appealingly for a moment but then fade and succumb to adverse environmental conditions. Such presumptions of *tehekhet* are deceptive and bear no resemblance to genuine *tehekhet* which was initiated by our father Abraham at the dawn of our history. "For I have singled him [Abraham] out so that he may instruct his children and his posterity to keep the way of the Lord by doing what is just and right" (Gen. 18:19).²⁴ Historical durability is the test of authenticity.

Only a people sustained by *tehekhet* could be motivated to reconstitute a state after two thousand years of exile. Nations governed only by *lavan* (white) mock us incredulously and derisively. We are sustained by *tehekhet*, even when it is only a vision and temporarily obscured. The garment of Jewish life will yet possess both blue and white, and our historical yearnings and sacrifices will be vindicated.

הרש. מהו הרש? מלמד יענינו עצמן קדרין [פי קרי בית חרש בשו"ן שמאלון
 והיו צוהקין הרי קדרות, מי שירצה יביא יתנתה כל כך למה? שלא ירגיש
 בהן אדם, כדי שלא יאמרו בני אדם שהן מרגלים א.
 במדבר רבה ט"ז א' תנחומא שלה א'

12

שנים אנשים מרגלים הרש (ב-א)

שעשו את עצמן כקדרין והיו צוהקין ואומרים: הרי

קדרות! הרי קדרות! (סדרש)

הלכה היא שאין כלי-חרס מטמא אלא מתוכו ולא מבחוץ. שכן כל
 חומר אחר הוא בעל חשיבות מסוימת בפני-עצמו, ועל-כן יש לו חשיבות
 כדי לקבל טומאה מכל הצדדים; אבל חרס כשלעצמו הרי אינו אלא עפר
 ואין לו כל חשיבות וערך, פרט לזה שהוא עשוי לשמש בית-קבול לדבר-מה,
 ועל-כן כל חשיבותו מצטמצמת רק בתוכו...

אותם מרגלים שנשלחו על-ידי יהושוע ליריחו, ידעו היטב מה עלה
 בסופם של המרגלים אשר שלח משה לתור את הארץ, מאחר שלא בטלו
 עצמם מפני משה ובקשו ללכת אחרי שכלם ורצונם הם — לפיכך השימו
 עצמם ככלי-חרס, שאין להם כל חשיבות מצד עצמם וכל ערכם אינו אלא
 בזה שהם משמשים בית-קבול למהו, כך ביטלו את רצונם ושכלם הם מפני
 רצונו ושכלו של משלחם. הם מילאו רק אחרי פקודותיו של יהושוע ולכן
 הצליחו בשליחותם... (חדושי-הרי"ם ז"ל)

13

מניין לך תורה
ה' כר"ה